

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально- науковий Юридичний інститут
кафедра теорії та історії держави і права

ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Програмові вимоги до заліку
денна і заочна форма навчання

Затверджено на засіданні кафедри
теорії та історії держави і права
протокол № 1 від 29.08. 2019 р.

Зав. кафедри _____ доц. Присташ Л. Т.

Івано-Франківськ-2019

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи «Історія вчень про державу і право» як науки та навчальної дисципліни

Тема. Історія вчень про державу і право як наука і навчальна дисципліна

Закономірності виникнення та розвитку вчень про державу і право. Предмет історії вчень про державу і право. Методи вивчення історії вчень про державу і право. Місце дисципліни „Історія вчень про державу і право” в системі навчальних дисциплін. Джерела, структура, завдання та значення курсу. Теоретичне і практичне значення історії політико-правових вчень.

Змістовий модуль 2. Вчення філософів про державу і право від найдавніших часів до сьогодення.

Тема. Державно-правові вчення в Стародавньому світі (Індія, Китай, Греція, Рим)

Перші політико-правові вчення в Стародавньому світі. Розвиток політико-правової думки в Індії, Єгипті, Китаї. Вчення Конфуція про державу і право. Учення даосизму про державу і право.

Розвиток політико-правової думки в Стародавній Греції. Вчення Гомера, Піфагора, Демокріта. Вчення про державу і право Сократа. Філософська основа вчень про державу і право Платона. Справедливість за Платоном. Проекти ідеальної держави в трактатах Платона „Держава”, „Закони”. Класифікація Платоном форм держави.

Вчення про політику, державу і право Арістотеля. Правильні і неправильні форми держави за Арістотелем.

Загальна характеристика державно-правової концепції римських мислителів. Політико-правові ідеї Лукреція Кара. Вчення стоїків.

Теорія циклічності форм держави Полібія. Вчення про державу і справедливість Цицерона. Ідея природного права Цицерона. Сенека про загальну рівність.

Римські юристи.

Тема. Особливості вчень про державу і право в епоху Середньовіччя

Загальна характеристика доби Середньовіччя. Виникнення християнських державно-правових ідей. Політико-правове вчення А.Августина. Ранньохристиянські ідеї Августина про сутність держави. Августин про сутність закону і права.

Теологічна теорія походження держави за Ф. Аквінським. Види законів, сутність і використання державної влади.

Світська теорія держави М. Падуанського: походження держави, виборна і спадкова монархія; верховенство закону в державі та його значення в суспільстві; розмежування законів світських і церковних.

Тема . Державно-правові вчення в Західній Європі в XV – XVII ст.

Соціально-політична характеристика епохи та її відображення в політичній та правовій свідомості. Політичні та правові ідеї Відродження і Реформації. Європейський гуманізм.

Вчення про політику і державу Н. Макіавеллі, його ставлення до методів здійснення державної влади, до співвідношення форм держави у справі забезпечення могутньої та централізованої країни. Обґрунтування Н. Макіавеллі монархічної форми державного правління.

Державно-правові погляди Гуго Гроція. Гроцій про право і процес його виникнення.

Вчення Гобса про державу і право в трактаті „Левіафан”. Т.Гоббс про процес становлення і розвитку держави.

Вчення Дж. Локка про державу і право. «Тріада» Дж. Локка.

Ж. Боден про ознаки держави та державний суверенітет. Право у характеристиці Ж.Бодена.

Вчення про державу і право Б. Спінози. Характеристика Б.Спінозою форм правління.

Тема. Державно-правові вчення представників французького Просвітництва

Загальна характеристика Просвітництва. Тлумачення вченими-просвітителями ідеї суспільного договору. Політико-правові погляди Вольтера.

Державно-правова доктрина Монтеск'є. Монтеск'є про розподіл влад, форми державного правління та «дух» законів.

Револуційно-демократичне вчення Руссо: природа людини, походження і сутність держави, теорія народного суверенітету, організація державної влади.

Політико-правові міркування Д.Дідро. Погляди на державу і право Гольбаха та Гельвеція.

Державно-правові ідеї Дж. Віко. Державно-правові ідеї Беккарія.

Тема. Політична думка у США періоду боротьби за незалежність

Характеристика цього періоду. Погляди на державу і право Т. Пейна. Т. Пейн про форми правління., про ідею народного суверенітету.

Ідеї держави і права Б. Франкліна. Конституційні погляди Т. Джефферсона.

Державно-правове вчення Дж. Адамса. Основні принципи державного устрою та форми правління у вченні Дж. Адамса.

Ідея централізованої федеральної влади А. Гамільтона. Погляди на державу і право Дж. Едісона.

Тема. Політико-правові вчення в Німеччині в кінці XVIII – поч. XIX ст.

Філософські основи політико-правових вчень цього періоду. Вчення про державу і право І. Канта. Поняття і призначення права. Теорія правової держави. Співвідношення права і держави, концепція міжнародного права.

Державно-правове вчення Гегеля. Історичний розвиток суспільства як процес в усвідомленні свободи. Філософія права, поняття права і закону. Співвідношення держави і громадянського суспільства.

Теоретична концепція права Й. Фіхте. Теорія «замкнутої торгової держави» Й.Фіхте.

Тема. Вчення про державу і право представників лібералізму у Англії та Франції (XIXст.)

Історична школа права як особливий напрям правової думки. Державно-правові погляди Гуго. Правове вчення Савіньї. Державно-правова концепція Пухти.

Характеристика державно-правових вчень представників французького та англійського лібералізму. Аналіз державно-правового вчення Б. Констана. Вчення Констана про право і закон. Поняття свободи за Констаном. Констан про форми держави, систему її органів та політичний ідеал.

Правове вчення Дж. Міля. Концепція правової держави Дж. Міля.

Теорія демократії і свободи Токвіля. Концепція конституційної держави А.Токвіля.

Ідеї демократизації політичних і правових інститутів держави у вченні І. Бентама. Види законів за І.Бентамом.

Тема. Політико-правові вчення в Росії (XIX- поч. XX ст.)

Анархічне вчення М. Бакуніна. Проблеми утвердження абсолютизму в творчості Феофана Прокоповича. Концепція права О. Соловйова.

Вчення про державу і право Б. Чичеріна. Філософія права Чичеріна. Новгородцев про функції права в державі. Державно-правові вчення Семена Десницького. Внесок у

розвиток державно-правової теорії Олександра Радищева. Державно-правові реформи Михайла Сперанського. Вчення про державу і право П.Пестеля.

Державно-правова доктрина М.Муравйова .

Тема. Становлення і розвиток вітчизняної державно-правової думки

Становлення поглядів на державу і право в ранньофеодальній Київській Русі. «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона. Трактатування верховенства світської влади в „Збірнику Святослава" та «Повчанні» Володимира Мономаха. Ідея централізації держави у „Повісті минулих літ" та „Слові о полку Ігоревім".

Українська політико-правова думка XVI-XVII ст. Загальна характеристика. С.Оріховський –Роксолан, П.Могила, Б.Хмельницький, І.Мазепа, П.Орлик – та їхнє вчення про державу і право.

Політико-правові вчення XIX-XX ст. Кирило-Мефодіївське товариство. Вчення про державу і право М.Костомарова.

Погляди на державу та право М. Драгоманова. Права людини, права нації – основа політико-правової концепції М. Драгоманова.

Ідея політичної національної самостійності в творчості видатного українського мислителя І. Франка. Філософія права та сутність суспільно-політичного ідеалу І. Франка.

Роль М. Грушевського у становленні української державності. Вчення про походження держави та механізм утримання влади. Концепція української національної держави.

Соціал-демократична модель української національної держави і права в творчості В. Винниченка.

Політико-правові теорії в Україні кінця XX- поч. XXI с. Особливість поглядів В.Липинського на побудову української державності. Поняття „класократії" і «територіального патріотизму» за В. Липинським.

Націоналізм як напрямок в українській державно-правовій думці. Загальна характеристика. Основні положення праці М. Міхновського „Самостійна Україна".

Д. Донцов – теоретик та ідеолог українського національного руху та його державна доктрина..

Тема. Державно-правові ідеї соціалізму та марксизму

Погляди на державу і право соціалістів-утопістів Т. Мора, Дж. Кампанелли, Сен-Сімона, Фур'є, Оуена. Загальна характеристика ідей утопічного соціалізму.

Державницькі ідеї Маркса та Енгельса. Маркс та Енгельс про майбутнє суспільного розвитку. В. Ленін про диктатуру пролетаріату та її форми.

Тема . Західноєвропейські державно-правові концепції XX століття

Державно-правові ідеї епохи та їх характеристика. Поняття теорії позитивізму: юридичний позитивізм, прагматичний позитивізм і позитивістський нормативізм Кельзена. Сутність соціологічної юриспруденції. Вчення про право Р. Паунда. Погляди на право Л. Дюгі. Психологічна теорія права Л. Петражицького.

Теорія природного права та сутність сучасних концепцій „відродженого" природного права. Теорія природного права.

Сучасні теорії держави. Теорія правової держави: історичний аспект. Теорія еліт, бюрократії і технократії. Теорія соціальної держави, держави „загального блага".

Рекомендована література:

1. Шульженко Ф.П., Наум М.Ю. Історія вчень про державу і право: Курс лекцій. – К., 1997.

2. Орач Є.М. Історія політичних і правових вчень: Навчальний посібник.- К.:Атіка, 2005.-560 с.
3. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: Підручник .-К.: Юрінком Інтер , 2004.-464 с.
4. Мірошніченко М. І., Мірошніченко В. І. Історія вчень про державу і право: Навчальний посібник.- К.: Атіка, 2007.- 224 с.
5. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень.: Підручник. – К.: Юрінком інтер, 2007. – 464 с.
6. Трофанчук Г. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посіб. для дистанц. навчання.- К.: Ун-т «Україна», 2004. – 210 с.
7. Орленко В. В. Історія вчень про державу та право: Посіб. для підготов. до іспитів. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 204 с.
8. Історія вчень про державу і право : Підручник / За ред.. проф.. Г. Т. Демиденка, проф.. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
9. Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч.посібник.– К.: Правова єдність, 2009.– 312с.
10. Саветчук Н.М. Історія вчень про державу і право [Текст]: Навчально-методичний посібник для студентів II- курсу денної та заочної форми навчання / Н.М.Саветчук.- Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені В.Стефаника, 2011.- 132с.
11. Осауленко О.І. Історія вчень про державу і право [Книга] : посібник для підготовки до іспитів / О.І. Осауленко, А.О. Осауленко, В.К. Гіжевський; МОНУ, Київ : Ліпкан О.С., 2010. – 196 с.
12. Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право: навч.посіб, К.: ВЦ «Академія», 2010.- 456 с.
13. Історія вчень про державу та право [текст]: Навчальний посібник для підготовки до іспитів.– К.: «Центр учбової літератури», 2013.– 184 с.
14. Демиденко Г.Г. Історія вчень про державу і право: курс лекцій/ Г.Г.Демиденко.– 2-е вид., доп.і змін.– Х.: Право, 2013.– 414 с.

Розробила:

Саветчук Н.М.